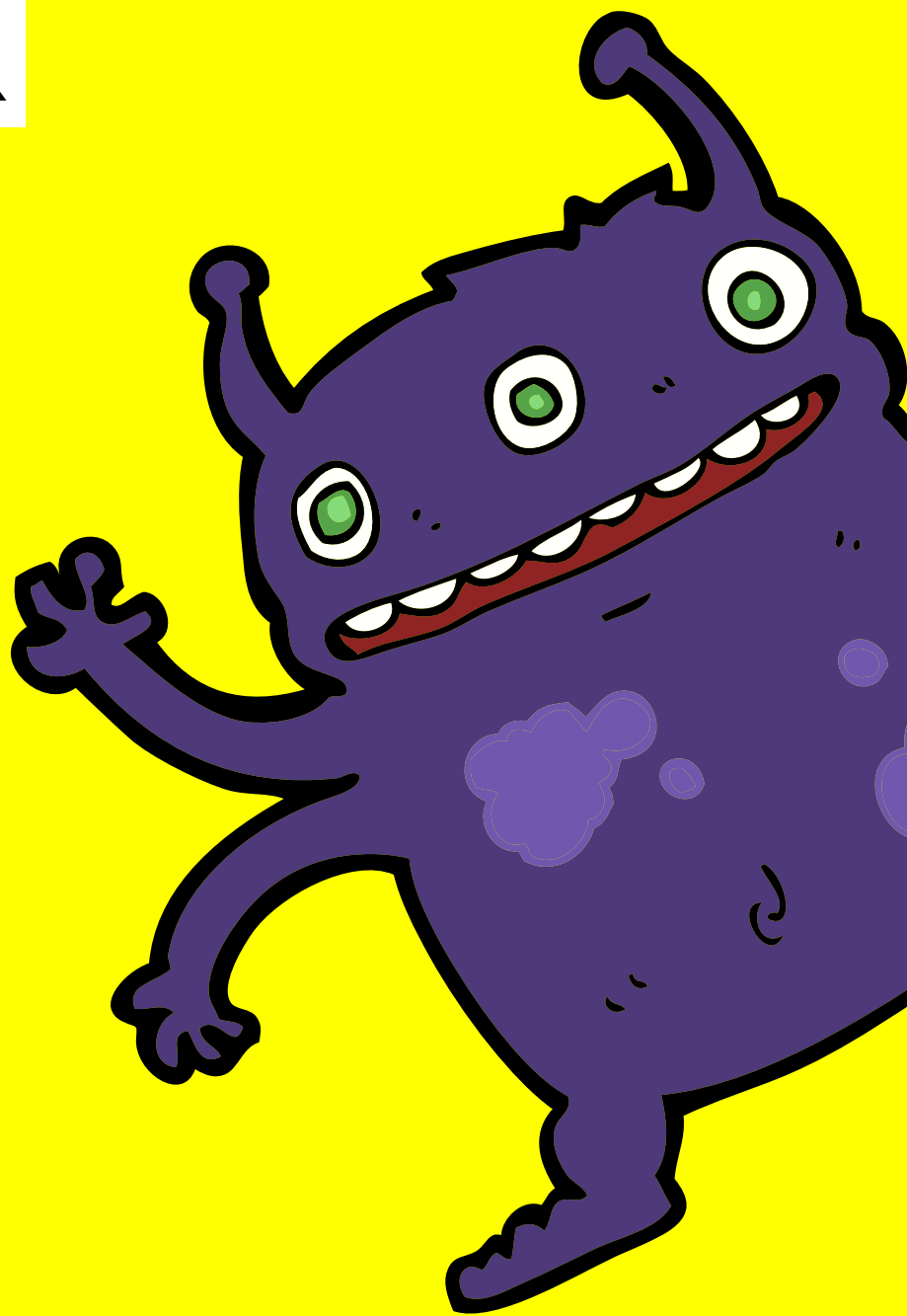

Rúmdarveran

KROKK

UNDIRVÍSING Í MANNARÆTTINDUM

ÆTLAÐ INNSKÚLING OG MIÐDEILD

Innihald

- 1 Undirvísing í mannarættindum
- 2 Hvør er Krokki?
- 3 Hvørji eru vit?
- 8 Hvørjum hava vit tørv á?
- 13 Hvørji rættindi hava børn?
- 19 Hvør hevur ábyrgdina?
- 24 Eru øll eins?
- 27 Flóttafólk
- 31 Gøtubørn
- 35 Barnarættindatiltøk
- 39 Mismunur
- 40 Skúli og útbúgving
- 42 Kanningarferðin fullførd

Gjørt tilfarið:

Amnesty International

Útgivið tilfarið:

Amnesty Føroyar

amnesty@amnesty.fo

www.amnesty.fo

UNDIRVÍSING Í MANNARÆTTINDUM

ENDAMÁLIÐ

Barna- og mannarættindi er viðkomandi evni hjá næmingum á øllum flokksstigum. Hetta undirvísingartilfarið, ið serliga viðgerð barnarættindi, er tillagað føroyska samfelagnum, og er hetta ein stuttligur máti at gera skúlabørn í Føroyum tilvitað um teirra rættindi og skyldur. Við hjálp frá rúmdarveruni Krokki læra næmingarnir um mannarættindi á ein stuttligan og eggjandi hátt.

Endamálið við undirvísingartilfarinum er m.a., at næmingarnir skulu læra, hvussu flokkurin í felag kann tryggja, at allir næmingarnir hava rætt til siga frá sínum hugburði, at verða hoyrdir og at sleppa upp í part. Frálæra í barnarættindum er sostatt eitt evni, sum kann vera við til at læra næmingarnar í flokkinum virða hvønn annan og taka ábyrgd av hvørjum øðrum.

Í Amnesty halda vit, at tað er umráðandi, at frálæran leggur dent á tað, sum næmingarnir kunnu gera til at tryggja rættindini hjá børnum. Ætlanin við tilfarinum er at sleppa næmingunum undan eini máttloysiskenndu, tá ið hugsað verður um allar heimsins ræðuleikar og heldur at leggja dent á vónina, móguleikarnar og hugin at gera eitthvørt og taka ábyrgd.

Hetta undirvísingartilfarið er serliga ætlað byrjanardeild og teimum yngstu í miðdeild.

HEIMSYVIRLÝSINGIN

Alt arbeiðið hjá Amnesty tekur útgangstøði í Heimsyvirlýsingini um mannarættindi frá 1948. Síðan heimsyvirlýsingin varð skrivað, eru fleiri sáttmálar, sum snúgva seg um viðurskipti í yvirlýsingini, viðtiknir m.a. barnarættindasáttmálin, sum júst hetta tilfarið snýr seg um.

UNDIRVÍSING

Innihaldið og evnini, ið verða viðgjørd kunnu verða torskild fyri børn, tí tey kunnu vera rættiliga háfloygd. Tí er gott, um tú sum lærari fært tikið evnini á eitt støði, har næmingarnir skilja og megna at fylgja við.

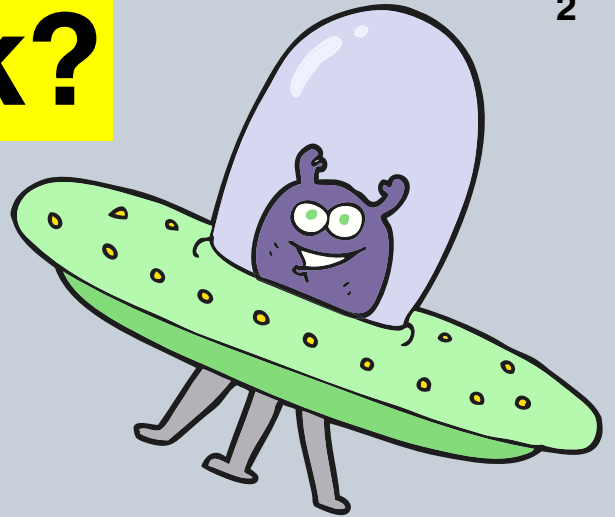
Vit hava strembað eftir at gera tilfarið so ítøkiligt sum gjørligt.

TILFARIÐ

Í tilfarinum verða ymisk evni viðgjørd - tey fyrstu eru yvirskipaði og tey síðstu snúgva seg um ítøkiligar trupulleikar, vit síggja her og úti í heimi í dag.

Hvørt evni byrjar við einum brævi frá Krokki, har hann spyr um okkurt heilt ávíst, sum hann hevur lagt merki til fer fram her á Jørðini. Næmingarnir skulu síðani viðgerða spurningarnar hjá Krokki við ymiskum uppgávum. Tá tú, lærarin, metir, nær næmingarnir hava arbeitt nóg leingi við evninum skulu næmingarnir svarað Krokki - tað kann vera saman ella hvør sær.

Hvør er Krokk?

Krokk kemur av eini aðrari gongustjørnu og hann er komin á Jørðina at læra um lívið her á jørðini. Hann hevur tí brúk fyri, at næmingar í skúlunum í Føroyum hjálpa honum at skilja, hvussu menniskjuni á Jørðini liva.

Av tí at Krokk einki veit um Jørðina, setur hann nógvar spurningar, sum kunnu tykjast einfaldir, men hetta er við at tryggja, at allir næmingar skilja evnið. Og eisini fara tit at síggja, at spurningarnir seta nógvar tankar og hugleiðingar í gongd hjá næmingunum.

Krokk er ein løgin fiskur, og tað eggjar næmingunum at gera sínar egnu kanningar, tí næmingarnir skulu hjálpa honum at skilja, hvussu tað er at búgva á jørðini, og hvørji rættindi børn hava.

Næmingarnir samskifta við Krokk við brøvum, sum lærarin ber ímillum.

Í brøvunum spyr Krokk beinraknar spurningar t.d. "hvørji eru tit? Hvørjum hava tit menniskju brúk fyri, um tit skulu liva leingi, heilsusamt og eydnusamt? Hvør ábyrgd fylgir við at hava rættindi? Hvussu kann tryggjast, at øll menniskju hava somu rættindi?".

Næmingarnir skulu síðan viðgera spurningarnar hjá Krokk við felags venjingum og hvør sær. Hvørt evni endar við, at næmingarnir senda Krokk eitt bræv aftur við svarum upp á spurningarnar (hvør sær ella í felag).

Tað er eitt gott hugskot at lýsa Krokk saman ella fyri við næmingunum. Hann kann lýsast á ymiskar mátar.

LES UM KROKK

Tú kanst lesa hetta upp um Krokk:

Krokk er rúmdarvera og kemur av einari aðrari gongustjørnu. Nú er hann sendur niður á jørðina á eina kanningarferð fyri at læra um Jørðina og hvussu menniskjan her livir. Tí á gongustjørnuni, har Krokk býr hava tey hoyrt, at Jørðin er eitt framúrskarandi stað at búgva, og tí er hann sendur at kanna, hví so er. Krokk hevur brúk fyri tykkara hjálp til hesa kanningina.

TEKNA KROKK

Næmingarnir kunnu tekna Krokk, sum teir ímynda sær, Krokk sær út. Teir kunnu eisini seta myndina av honum á eitt stórt ark og tekna húsini, gøtuna, skúlan og spæliplássi hjá Krokk á arkið. Eggja næmingunum til:

- at ímynda sær, hvussu gongustjørnan hjá Krokk man vera.
- at geva gongustjørnini og íbúgvunum navn
- at koma við uppskotum um, hvussu íbúgvarnir á gongustjørnunu hjá Krokk liva, arbeiða og brúka frítíðina.

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at fáa næmingarnar at hugsa um, hvørji og hvat vit menniskju eru. Tit koma inn á, at vit menniskju bæði eru lík og ólík - í flokkinum hjá tykkum, í skúlanum og øllum heiminum. Eisini koma tit inn á, at vit menniskju er grunnleggjandi eina, og hóast okkara ymisku útsjónd, mentan, livihátt og húðfarvu, ja, so eru vit øll menniskju. Okkara menniskaásjón er avgerandi fyri, hvussu vit skilja og uppliva mannarættindi. Tí er týðningarmikið at næmingarnir hugsa um hesi viðurskifti.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey vinir!

Eg eiti Krokk. Eg eri júst lendur á jørðini við rúmdarfari mínum. Eg komi av eini pinkalítlari gongustjørnu langt úti í rúmdini. Á mínari gongustjørnu hava vit frætt, at Jørðin skal vera eitt einastandandi stað. Tí hevur hægsta ráðið á gongustjornuni sent meg á kanningarferð at fáa greiðu á, hví tað er so gott at búgva her á jørðini.

Eg havi nú verið her eina tíð, men Jørðin og íbúgvararnir her eru mær eitt loyndarmál – so eg havi brúk fyri hjálp. Eg havi fingið at vita, at børnini í skúlanum vita eina rúgvu, so kanska kunnu tit hjálpa mær, at loysa loyndarmálið um jørðina.

Kærar heilsanir
Krokk

HUGSKOT TIL UPPGÁVUR

VENJING VIÐ EPLUM

Til hesa venjing fáa næmingarnir hvør sítt epli, sum tey hvør í sínum lagi skulu kanna við at nerta við tað og hyggja at skapi og stødd. So verða øll eplini tikin inn aftur og lögð í ein posa. Rist posan og stoyt øll eplini út á gólvið, og næmingarnir skulu so finna sítt egna epli aftur.

Tá ið næmingarnir halda seg hava funnið sítt epli, kann spurt verða: Fanst tú títt epli? Hvussu visti tú, at tað var júst tað? Hvør er munurin á eplunum? Hvussu eru tey eins?

Halt fram saman við næmingunum og gjøgnumgang, hvussu menniskju eins og eplini eru ymisk, men hava tað í felag, at tey eru menniskju. Skriva tankarnar hjá næmingunum á talvuna undir yvirskriftunum:

Hvussu eru menniskjuni ymisk?

Hvat hava menniskjuni í felag?

HUGAROK

Sig næmingunum frá hugtøkunum ymisleiki og líkleiki. Spyr næmingar, hvussu menniskjuni er ymisk og kortini líka. Hav eitt felags hugarok á talvuni, har onnur helvtin á talvuni lýsir munir á menniskjum, og hin helvtin lýsir líkleikar.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

SKRIVIKRÓKUR

Ger ein krók, har næmingarnir skriva brøv, yrkingar ella stuttar søgur um ymisleika og líkleika menniskjans.

Alt eftir flokksstigi kunnu næmingarnir verða bidnir um ávísa setningsgerð so sum:

- allir mínir vinir eru...
- nøkur menniskju eru... Onnur eru...
- øll í mínum flokki hava tað í felag, at ...
- høvdu øll menniskjur verið eins, so hevði...
- eg haldi, at menniskju hava tað í felag, at ...

LANDALÆRUKRÓKUR

Gev næmingunum eitt europakort ella eitt heimskort í part. Vel ein ella fleiri av spurningunum niðanfyri og bið næmingarnar merkja á kortið (finn endiliga upp á fleiri):

- har tey hava ferðast
- har tey kenna onkran ella kenna onkran, sum er haðani
- haðani teirra yndismatur er
- stað, sum tey hava hoyrt um fyrr
- har klæðini hjá teimum eru gjørd

Lat næmingarnar fáa høvi at siga eina søgu ella fleiri við støði í kortinum. Søgan kann t.d. vera um eina ferð til eitt land ella um landið, haðani foreldur teirra eru. Tey kunnu eisini greiða frá, hvat ítalskur ella kinesiskur matur er, og hví teimum dámar hann.

LESIKRÓKUR

Finn bøkur um barnarættindi og ger ein krók, har næmingarnir kunnu velja sær bøkur, sum teir kunnu lesa saman ella hvør sær. Síðani kunnu næmingarnir skifta orð um bøkurnar í bólki.

Næmingarnir kunnu t.d. kjakast um hesar spurningar í bólkinum:

- hvør munur er á tær og børnunum, tú las um?
- hvussu líkist tú børnunum, sum tú las um?

SPURNARKRÓKUR

Hetta er eitt stuttligt spæl, har næmingarnir fáa móguleika at læra ymiskt um floksfelagarnar. Spælt kann verða antin á føroyskum ella á enskum. Næmingarnir kunnu eisini spæla tveir og tveir, so tað er vist, at øll lesa tað, sum er skrivað.

Næmingarnir fáa eitt eintak av arbeiðsblaði 1A, "Á kanningarferð í flokkinum", ella av 1b, "People investigation" og skriva sítt navn ovast á arkið. Síðan skulu tey ganga runt í flokshølinum við einum blýanti. Við at spyrja floksfelagarnar um tað, sum stendur á spæliplátuni, skulu tey fylla arkið út, so tað, sum stendur, er satt.

Tað er eitt gott hugskot at práta við næmingarnar aftaná um, hvat tey hildu um spælið, eitt nú við støði í hesum spurningum:

- fingur tey nakað nýtt at vita um floksfelagarnar?
- hvat var tað?
- hvat uppdagaðu tey, at tey høvdu í felag við floksfelagarnar?
- hvussu eru tey ólík?

MYNDAKRÓKUR

Lat næmingarnar gera eina brotmynd (kollagu) úr bløðum og avísam, sum lýsir lík- og ymiskleika. Tað kann verða gjørt hvør sær ella í bólki.

Lat næmingarnar vísa hvørjum øðrum myndina og hong tær upp á veggina í flokshølinum. So kunnu lærarar og næmingar venda aftur til tær seinni í arbeiðnum við barnarrættindunum.

TÓNLEIKARAKRÓKUR

Í hesum króki kunnu børnini lurta eftir sanginum "Øll børn hava rætt" á Youtube, samstundis sum tey fylgja við í tekstinum og kanska royna at læra hann uttanat. Tey kunnu móguliga tosa um, hvat heitið á sanginum merkir, og um tey eru samd.

AT ENDA

Les aftur brævið frá Krokk hart og skiftið orð um brævið frá Krokk og venjingarnar.

Takið saman um - hvat er eitt menniskja. At menniskju eru so ymisk, men samstundis so lík - bæði í flokkinum, í skúlanum, í Føroyum og øllum heiminum.

Greið næmingunum frá, at menniskju eru eins nógv verd - líka mikið, hvussu vit síggja út, hvar vit búa og okkara áhugamál. Vit hava øll rætt at vera soleiðis, sum vit eru.

Næmingarnir kunnu í felag ella hvør sær skriva eitt aftursvar til Krokk við sínum svari upp á spurningarnar. Ein annar møguleiki er, at næmingarnir velja eini rættindi, sum teir lýsa antin í orðum ella við at tekna ella mála. Savna lýsingarnar saman og "send" tær til Krokk.

Á kanningarferð í flokkinum

Eg eiti _____

Vinur mín _____ dugir at spæla upp á eitt ljóðfæri.

Tað eitur _____

Vinur mín _____ hevur føðingardag tann _____

Vini mínum _____ dámar mat úr einum øðrum landi. Maturin

eitur _____. Hann er úr _____

Vinur mín _____ dugir nøkur orð á einum øðrum máli.

Málið eitur _____

Tá ið vinur mín _____ verður stór/ur, ætlar hon/hann at vera _____

Vinur mín _____ dugir at nevna eitt land í Afrika. Landið eitur _____

Vinur mín _____ hevur skyldfólk í einum øðrum landi. Landið eitur

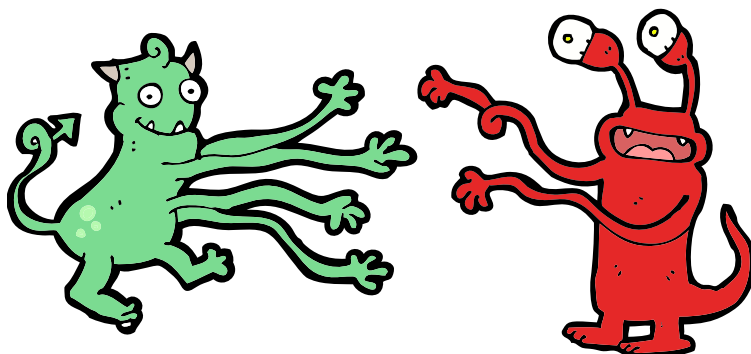
Vinur mín _____ gongur í klæðum, sum eru gjørd í einum øðrum landi. Landið

eitur _____

Vinur mín hevur lisið eina søgu úr einum øðrum landi.

Søgan eitur _____

Vinur mín _____ dugir ein dans. Dansurin eitur _____

People investigation

My name is _____

My friend _____ can play an musical instrument.

The instrument is called _____

My friend practices for _____ hours a _____.

My friend _____ has his/her birthday on _____

where he/she will be _____ years old. At his/her birthday he/she would like to _____.

My friend _____ likes food from another country. The food is called _____.

The food comes from _____.

My friend _____ can speak words in another language.

The language is called _____

When my friend _____ grows up, she/he would like to be _____ and work in _____.

My friend _____ can name a country in _____.

The country is called _____.

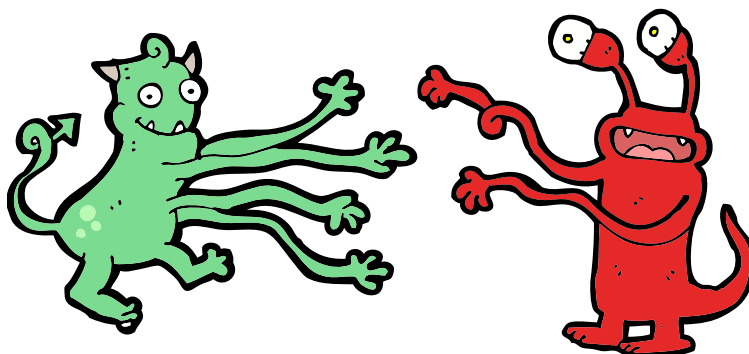
My friend has relatives in the city _____

The country is called _____

My friend _____ is wearing a _____ which is made in _____

My friend _____ has read a story about _____.

The story is called _____

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at fáa næmingar at hugsa um, hvat rættindi er, og hvørji rættindi vit menniskju hava. Her hyggja vit eftir muninum millum hentleikar og rættindi og eisini hvørjum fólk hava tørv á fyrri at kunna liva eitt virðiligt lív. Hesi kjakini eru týðningarmikil fyrri at skilja mannarættindi, og tí er tað týðningarmikið hjá næmingunum at hugsa um hetta.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey øll somul!

Takk fyrri øll tey góðu svarini frá tykkum. Eg havi nú skilt, at øll menniskjuni á jørðini eru ymisk, hóast tey eisini hava tað í felag, at tey eru menniskju. Tað havi eg boðað høga ráðnum á mínari gongustjørnu frá. Ráðið varð hugtikið, men tey hava biðið meg fáa greiðu á, hvørjum menniskjuni hava tørv á, skulu tey liva leingi, heilsusamt og eydnusamt. Tey vilja eisini fegin vita, um menniskjuni kunnu krevja at fáa alt tað, teimum tørvar til at liva soleiðis. Eg vóni, at tit hava hug at hjálpa mær enn eina ferð, tí seinast vóru tit so røsk.

Kærar heilsanir
Krokk

HUGSKOT

AT BÚGVA Á ÓBYGDARI OYGGJ

Být næmingarnar í bólkar og gev hvørjum bólki eitt eintak av arbeiðsblaði "At búgva á óbygdari oyggj". Næmingarnir skulu ímynda sær, at teir skulu búgva á eini óbygdari oyggj í langa tíð, men til samans sleppa teir bara at taka fimm lutir við, sum teir halda, at teir hava brúk fyrri á oynni. Skift orð við næmingarnar um:

Hvat er neyðugast?

Hvussu høvdu lutirnir á listanum hjálpt tykkum at liva leingi, heilsusamt og lukkulig á eini óbygdari oyggj?

Hevur tað týðning fyrri øll menniskju at hava hesar lutir? Hví?

Hvørji rættindi eru rímlig, eftir tykkara áskoðan?

HVAT HAVA VIÐ ÚT AT FERÐAST?

Práta við næmingarnar um, hvat teir høvdu tikið við sær, um teir skuldu út at ferðast. Tekna eitt kuffert á talvuna og skriva teirra uppskot í kuffertið. Skift orð við næmingarnar um, hvussu týðningarmikið tað er, sum teir hava valt.

Tú kanst spyrja:

- Eru allir lutirnir avgjørt neyðugir til ferðina?
- Hvat kundu teir verið fyrri uttan á ferðini?
- Hvørjar lutir skulu teir brúka hvønn dag?

HUGSKOT TIL KRÓKAR

SPURNARKRÓKUR

Lat næmingarnar tveir og tveir spyrja hvønn annan t.d., hvat teir hava mest brúk fyri í lívinum/gerandisdegnum, og um tað, teir hava brúk fyri, kann sigast at vera nakað, teir hava rætt til.

Ein annar møguleiki er, at næmingarnir finna upp á spurningar, sum tey heima kunnu spyrja foreldrini ella ommuna og abban. Spurningarnir kunnu eitt nú vera um, hvussu tað var, tá ið foreldrini vóru børn: Hvørjum høvdu tey brúk fyri? Vórðu teirra rættindi virð?

Tey kunnu siga flokkinum frá svarunum, sum so kunnu vera støði undir einum orðaskifti um barnarættindi fyrr og nú.

MYNDAKRÓKUR

Bið næmingarnar tosa saman tveir og tveir, um nær teir eru glaðast, lukkuligast ella hava tað best. Aftaná kunnu teir gera eina tekning, ein málning ella eina brotmynd, sum lýsir hesar kenslurnar.

Eitt gott hugskot er at lata næmingarnar greiða flokkinum frá, hvørjar tankar, teir gjørdur sær um myndirnar. Tey kunnu prátta um, um tað eru aðrir næmingar, sum kenna kenslurnar aftur, og um teir halda, at børn í øðrum londum eisini høvdu kent tær aftur?

LESIKRÓKUR

Finn bókur um barnarættindi og ger ein krók, har næmingarnir kunnu velja sær bókur, sum teir kunnu lesa saman ella hvør sær. Síðani kunnu næmingarnir skifta orð um bøkurnar í bólkinum.

LANDALÆRUKRÓKUR

Vís næmingunum eitt heimskort við heimspørtunum. Gev teimum arbeiðsblaðið við heimskorti, og lat teir í smáum bólum fáa greiðu á, um teir vita, hvussu teir ymisku heimspartarnir eita, og um teir kanska vita, hvussu nøkur lond í teimum eita.

Lat síðani næmingarnar skifta orð um, um teir halda, at nøkur lond eru ríkari enn onnur. Teir kunnu royna at skriva niður, hvar tey ríku londini eru, og hvar tey fátæku londini eru.

Næmingarnir kunnu eisini brúka atlas.

Síðani skulu næmingarnir skrivað trý leiðorð, hvat menniskjunum í teimum fátøku londunum manglar, og trý orð, hvat menniskjunum í teimum ríku londunum mangla. Svarini verða lögð fram í flokkinum og verða viðgjørd saman við hinum næmingunum.

SKRIVIKRÓKUR

Lat næmingarnar skriva yrkingar ella smáar rímur um tað, sum børnunum tørvar til at liva eitt gott lív. Sum lærari kanst tú gera av, hvat yrkingarnar/rímurnar skulu vera um, t.d. at vera trygg, spæl, skúlagongd og kærleika. Aftaná skulu næmingarnir lesa yrkingarnar ella rímurnar upp fyri hvørjum øðrum í smáum bólum og siga eitt sindur um, hvat tey hugsaðu, tá ið tey skrivaðu tey.

Ein annar møguleiki er, at næmingarnir seta seg saman tveir og tveir og lesa yrkingarnar upp fyri hvørjum øðrum. Tann, sum lurtar, greiðir aftaná í stuttum frá, hvør boðskapurin í yrkingini var, og næmingurin, sum las upp, sigur frá, um hin hevði skilt yrkingina rætt, og sigur samstundis frá hugsaninum aftan fyri yrkingina.

AT ENDA

Les aftur brævið frá Krokk hart og skiftið orð um spurningarnar hjá Krokk:
Hvørjum hava menniskjuni tørv á, um tey skulu liva leingi, heilsusamt og lukkilig
Kunnu øll menniskju krevja at fáa alt, sum teimum tørvar til at liva soleiðis?

Greið at enda frá, at tað snýr seg um rættindi, tá ið menniskjum tørvar okkurt ávíst fyri at kunna liva.
Øll hava t.d. rætt til mat og reint vatn. Bið næmingarnar nevna onnur rættindi, og tosið t.d. um, at øll
hava rætt til eitt stað at búgva og at ganga í skúla.

Næmingarnir kunnu í felag ella hvør sær skriva eitt bræv til Krokk við sínum svari upp á
spurningarnar. Ein annar móguleiki er, at næmingarnir velja eini rættindi, sum teir lýsa antin í orðum
ella við at tekna ella mála. Savna lýsingarnar saman og “send” tær til Krokk.

At búgva á eini óbygdari oyggj

Skriðið, hvørjar 5 lutir, tit halda, eru teir týðningarmestu at hava við á eina óbygda oyggj.

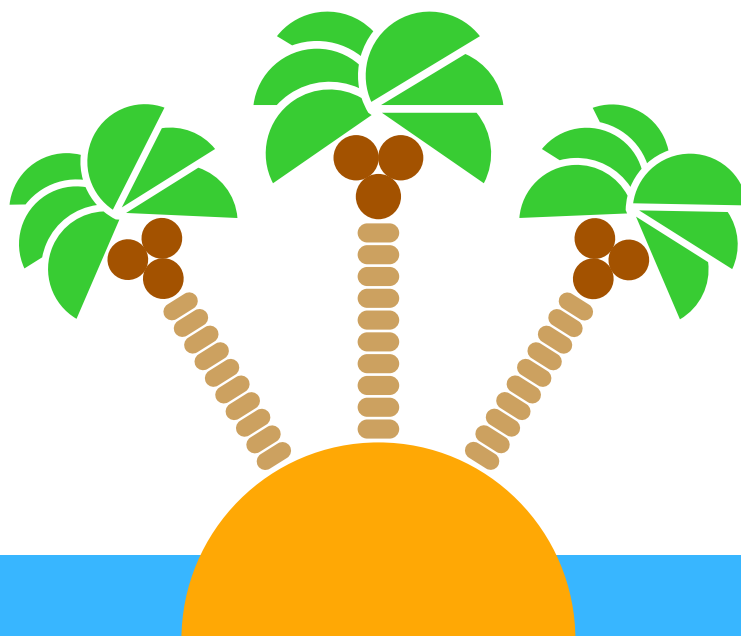
1.

2.

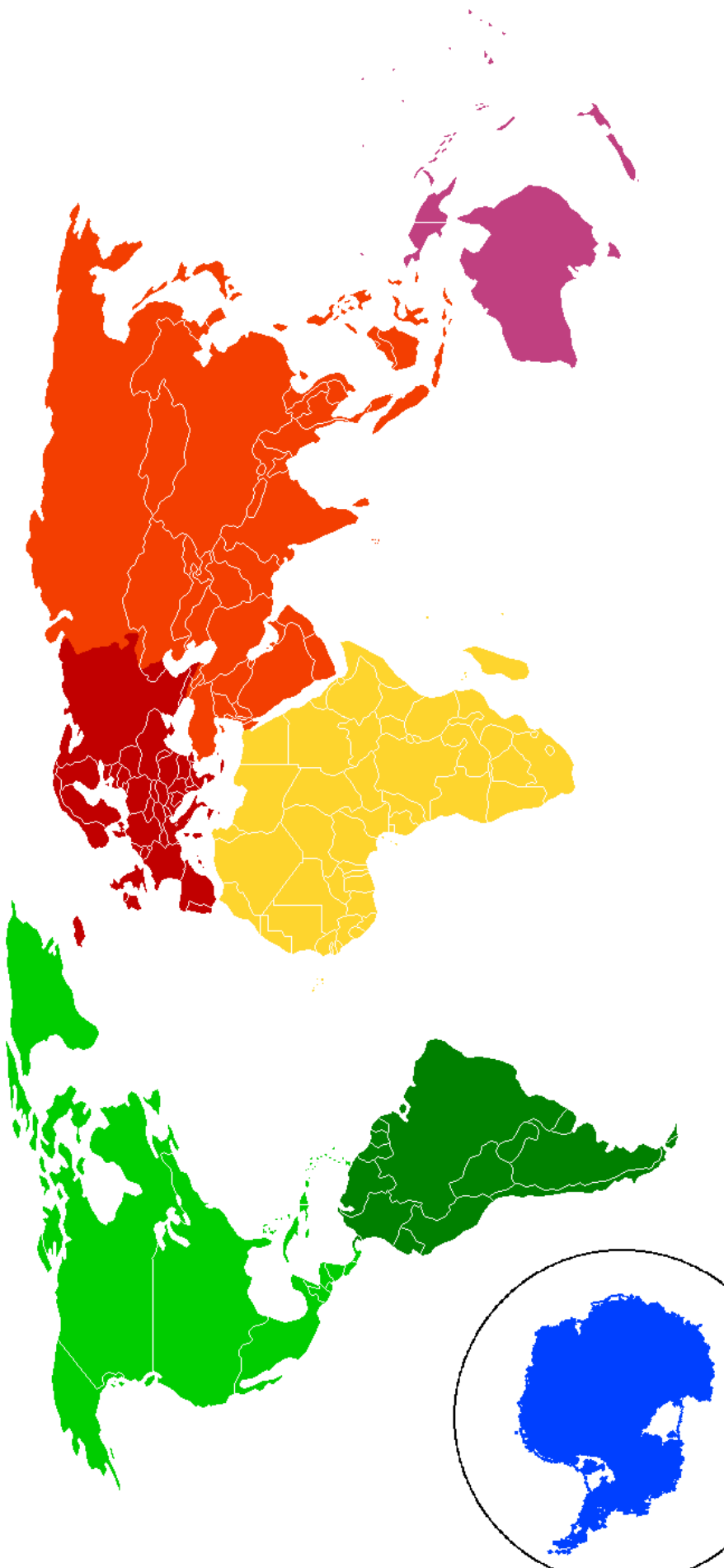
3.

4.

5.

Heimskort

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at vísa næmingunum barnarættindasáttmálan og at gera tey varug við, at børn hava rættindi, sum eru gjørt serliga til børn. Tit koma inn á, hví børn skulu hava serlig rættindi út yvir mannarættindini. Eisini koma tit in á, hvørji rættindi næmingarnir halda vera týðningarmikil og hvørji rættindi tey gera sær dætl av í gerandisdegunum. Hesir tankarnir hjá næmingunum kunnu hjálpa næmingunum at læra børn um teirra rættindi og at hugsa um týðningin av teimum.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey aftur!

Takk fyri svarini! Eg havi nú skilt, at menniskjuni hava okkurt, tey hava brúk fyri, og at tey eisini hava rættindi – er tað rætt skilt? Tað ljóðar sum eitt gott hugskot. Eg havi eisini hoyrt, at á Jørðini hava tey roynt at skriva øll barnarættindini niður. Passar tað? Kunnu tit ikki siga mær meira um tað?

Kærar heilsanir
Krokk

HUGSKOT

HVÍ BARNARÆTTINDI?

Hví skulu børn hava serstøk rættindi? Tosa við næmingarnar um, hvørji rættindi tey nevndu í samband við uppgávuna um oynnu oynna. Tosa eisini við næmingarnar um hvussu børn eru øðrvísi enn vaksin? Spyr:

- halda tit, at tað er eitt gott hugskot, at børn hava serstøk rættindi? Hví?
- kunnu tit koma við boðum uppá barnarættindi?

Tú kanst tosa við børnini um, at øll rættindi hjá børnum eru savnaði í einum sokallaðum barnarættindasáttmála. Hesi rættindi eru galdandi fyri øll børn í heiminum, sum eru undir 18 ár.

Sáttmálin er eitt altjóðað skjal, sum næstan øll lond hava skrivað undir og bundið seg til at halda. Tey einastu londini, sum ikki hava skrivað undir enn, eru Somalia og USA. Sáttmálin kann takast niður á okkara síðu.

HUGSANIR UM BARNARÆTTINDI

Lat næmingarnir koma við teirra boðum upp á barnarættindi. Tey kunnu sjálvi finna uppá ella raðfesta rættindi í arbeiðsblaði 5.

Takið samanum, hvørji rættindi næmingarnir halda, at øll menniskju skulu hava til at liva heilsusamt og eydnusamt. Hava næmingarnir frammanundan skrivað teirra boð upp á barnarættindini niður, kunnu teir hyggja at teimum aftur.

Práta við næmingarnar um, hví hildið verður, at serstøk rættindi skulu vera galdandi fyri børn. Eru børn so nógv øðrvísi?

Greið næmingunum frá, at til ber at lesa um barnarættindi í einum skjali, sum vit nevna Barnarættindasáttmálin Tað er týðningarmikið at leggja dent á, at londini, sum eru limir í ST, hava viðtikið lógir, sum tryggja, at øll børn hava hesi rættindi.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

SPURNARKRÓKUR

Lat næmingarnar gera eina spurnarkanning, har teir skulu fáa greiðu á, hvussu nógv næmingarnir og lærararnir á skúlanum vita um barnarættindi.

Teir kunnu t.d. kanna:

- Hvussu nógv vita, at ein barnarættindasáttmáli er til?
- Hvørji rættindi vita lærarar og næmingar um?

Svarini kunnu setast á eitt uppslag í flokkinum. Aftaná kann kjak vera um, hvørt tað er týðningarmikið, at fólk vita um barnarættindi, ella um tað kann gera tað sama? Lat næmingar tosa fyri og ímóti.

MYNDAKRÓKUR

Her skulu næmingarnir velja sær eini rættindi, sum tey halda vera serliga týðningarmikil. Hesi rættindi skulu tey lýsa við eini tekning ella eini mynd.

At enda skulu næmingarnir vísa hinum í flokkinum myndirnar, og tey skulu royna at gita, hvørji rættindi myndirnar lýsa. Síðan siga næmingarnir floksfeløgnum frá, hvørjir tankar og hvørjar hugmyndir búgva aftan fyri myndina. Venjingin kann enda við eini framsýning av myndunum í flokkinum.

NÁTTÚRU- OG TØKNIKRÓKUR

Eit av barnarættindinum siga, at øll børn hava rætt til nógv mikið av mati og til reint vatn. Greið næmingunum frá, at júst hetta er ein stórur trupulleiki í mongum londum, og tað hevur tað eisini verið hjá okkum fyrr í tíðini. Prátið um, at fyrr var vatn ikki lagt inn í húsini í Føroyum, og at tey tá máttu út í áanna eftir vatni. Prátið eisini um, hvaðani tað reina vatnið úr krananum kemur.

SKRIVIKRÓKUR

Her skulu næmingarnir tveir og tveir skriva hvørjum øðrum postkort. Í kortinum skal standa, hvørji rættindi næmingarnir hava við hús. Teir kunnu siga frá, hvørjar avgerðir teir eru uppií at taka í familjuni. Hvat gera tey eitt nú í vikuskiftum og frítíðini, hvussu halda tey føðingardagar, og hvat hava tey við í matpakkanum.

Tá ið postkortini eru liðug, fær tann, tey eru í parti við, kortið og lesur tað. At enda verður prátað um tað, sum stendur í kortunum.

LESIKRÓKUR

Her snýr tað seg um, at næmingurin fær eina kenslu av málinum í einum slíkum sáttmála og samstundis hugsar um, hvørji rættindi hava størri týðning enn onnur.

Næmingarnir verða býttir í bólkar og fáa arbeiðsblað "Einføld útgáva av ST-sáttmálanum um barnarættindi", sum tey lesa ígjøgnum. Lat tey skifta orð í bólkunum um, hvat tey halda, tey ymisku rættindini merkja. Práta so um rættindini við næmingarnar fyri at tryggja, at tey skilja meiningina. Eitt hugskot kann vera, at lata næmingar "umseta" setningarnar til orð, sum tey betur skilja. Lat teir so hugsa um, hvørji rættindi á blaðnum, teir halda hava størstan týðning. Rættindi kunnu eisini verða raðfest við tali eftir týðningi.

AT ENDA

Les brævið frá Krokk aftur hart í flokkinum.

Prátið saman um, hvussu tey skulu svara spurningunum hjá Krokk um barnarættindi. Krokk spurdi: "eg havi hoyrt, at børn hava nøkur heilt serstøk rættindi, og at tit sum búgva á Jørðini hava roynt at skriva øll rættindini hjá børnum niður. Kunnu tit ikki siga mær eitt sindur um tað?"

Svarið til spurningin er ætlað sum ein samanumtøka av tí, næmingarnir hava gjørt og hangsanunum hjá teimum um evnið. Tað er upp til tín sum lærara at avgerða, hvussu tú ynskir at enda evnið. Hesir ískoytisspurningarnir kunnu hjálpa næmingunum at svara Krokki.

ÍSKOYTI

Spurningar

- halda tit, at børn í øllum heiminum hava tørv á teimum somu tingunum, sum tit hava tørv á? Hví/hví ikki?
- eru tað aðrir bólkar (t.d. kvinnur, fólk ið bera brek), sum hava tørv á serstøkum rættindum?
- er tað týðningarmikið, at vaksin kenna rættindini hjá børnum?
- er tað týðningarmikið at børn kenna rættindini hjá børnum?

Venjing

Á okkara leiðum brúkar eitt fólk í dag millum 130 og 160 l av vatni um samdøgrið. At fáa næmingarnar at skilja, hvussu nógv tað er, kunnu tit gera hesa venjing: Být næmingar í tveir bólkar og gev hvørjum bólki eina spann, sum tekur 5 litrar. Rokna saman við næmingunum út, hvussu ofta tey skulu út í ána, t.e. ein túr eftir gongini, fyri at fáa nóg mikið av vatnið til eitt fólk. Ger eina stafett, har tað ræður um at vera fyrst at bera nóg mikið av vatnið til eitt fólk.

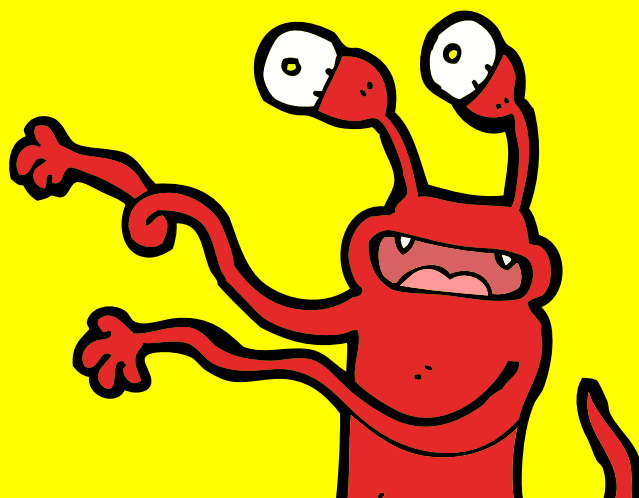
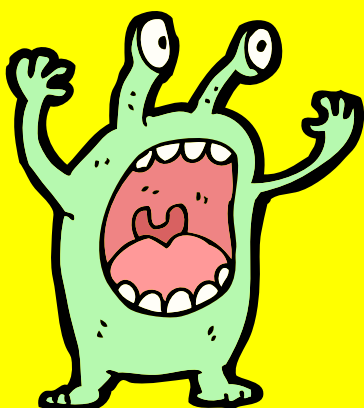
Einföld útgáva av barnarættindasáttmálanum

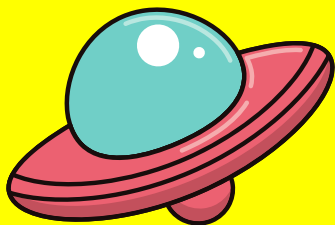
Eitt barna er eitt fólk, sum er undir 18 ár. Barnarættindasáttmálin er galdandi fyri øll børn. Øll børn í heiminum hava hesi rættindi. Líkamikið í hvørjum landi tey bógva, hvønn húðarlit tey hava ella hvørjum tey trúgva, so hava øll børn sumu rættindi.

Sáttmálin snýr seg um øll tey rættindi, sum børn hava í øllum lívsins viðurskiftum. Hesar reglur skal land og samfelag virða, tí hesin sáttmálin verjir øll børn í Føroyum og í restini av heiminum. Foreldrini hava ábyrgd av uppalingini. Samfelagið skal virða ábyrgdina hjá foreldrunum og hjálpa, um tað er neyðugt.

- Øll hava rætt at liva, og samfelagið skal hjálpa børnunum til eitt gott lív.
- Barnið hevur rætt til navn og tjóðskap frá tí, tað verður borið í heim.
- Samfelagið skal virða, at barnið hevur navn, tjóðskap, familju o.s.fr.
- Barnið skal bógva hjá foreldrunum, um tað hevur tað gott har gott. Annars skal samfelagið finna barninum eitt annað stað.
- Barnið hevur rætt til at sleppa aftur til foreldur síni uttan mun til, hvørjum landi tey bógva í.
- Samfelagið eigur at forða fyri, at børn verða rænd.
- Børn hava rætt til egna meining, og hon skal virðast.
- Børn hava rætt til at læra og at koma fram við sínum sjónarmiðum.
- Børn hava rætt til sjálv at gera av, hvønn Gud tey vilja trúgva á.
- Børn hava rætt at vera í feløgum. Tey kunnu eisini vera við til at stovna feløg, bara tey ikki gera seg inn á rættindi hjá øðrum.
- Barnið hevur rætt til eitt heimalív.
- Barnið hevur rætt til at vita, hvat hendir úti í heimi (sjónvarp, útvarp, bløð, bøkur).
- Samfelagið skal tryggja, at foreldrini hava høvuðsábyrgd av uppalingini.

- Samfelagið skal verja barnið, um tað verður illa viðfarið.
- Samfelagið skal hjálpa foreldraleysum børnum.
- Samfelagið skal tryggja, at ættleiðing bert er loyvd, um hon er tað besta fyri barnið.
- Samfelagið skal tryggja, at flóttabørn fáa tað gott og skal arbeiða saman við felagsskapum um tað. Eitt barn, ið ber brek, hevur rætt til eitt gott lív.
- Barnið hevur rætt til heilsu og skal hava møguleika til lækna hjálpa, tá ið tað er neyðugt. Samfelagið skal minka um barnadeyðatalið.
- Samfelagið skal ansa eftir, at børn á stovnum hava tað gott.
- Barnið skal hava tað gott.
- Barnið hevur rætt til góð livikor. Síggja foreldrini ikki til tað, skal samfelagið hjálpa.
- Barnið hevur rætt at ganga í skúla og fáa eina útbúgving.
- Samfelagið skal tryggja, at útbúgvingin mennir barnið til eina virkna menniskju.
- Eitt barn úr minnilutabólki hevur rætt til egna mentan, egnan átrúnað og egið mál.
- Barnið hevur rætt til frítíð og spæl og at taka lut í ymiskum virkseimi.
- Barnið skal verjast fyri hørðum og vandamiklum arbeiði. Minstaldur eigur at verða ásettur.
- Barnið hevur rætt til at verða vart fyri rúsevnum.
- Barnið skal verjast fyri kynsligari misnýtslu.
- Samfelagið skal forða fyri keyp og sølu av børnum.
- Barnið hevur rætt til verju fyri øllum øðrum sløgum av misnýtslu.
- Børn mugu ikki pínast og hava rætt til menniskjansliga viðferð, um tey sita í fongsli.
- Barnið skal verjast fyri kríggi og skulu ikki vera herfólk.
- Samfelagið skal hjálpa teimum børnum, sum hava verið fyri misnýtslu ella píning.
- Í staðin fyri at revsa ung, sum bróta lógina, eigur samfelagið at hjálpa teimum.
- Lógir, ið tryggja børnum betri rættindi enn hesin sáttmáli, eiga at galda.
- Samfelagið skal á ymsan hátt syrgja fyri, at øll børn og vaksin, fáa at vita um Barnarættindasáttmálan, og at hann verður virður allastaðni.

Hvørji fimm rættindi heldur tú hava størst týdning?

Raðfylgja	Rættindi
_____	Øll børn hava rætt til eitt lív
_____	Øll børn hava rætt til navn og tjóðskap
_____	Børn hava rætt til at búgva saman við familjuni ella teimum, ið best kunnu taka sær av teimum
_____	Børn hava rætt til at fáa nóg mikið at eta og reint vatn
_____	Børn hava rætt til eitt nøktandi livistøði
_____	Børn hava rætt til lækna hjálp
_____	Børn, ið bera brek, hava rætt til serstaka hjálp og venjing
_____	Børn hava rætt til at spæla
_____	Børn hava rætt til ókeypis skúlagongd
_____	Børn hava rætt til at liva trygg, ikki líða ágang ella vanrøkt
_____	Børn skulu ikki nýtast sum bílig arbeiðsmegi ella í kríggi
_____	Børn hava rætt til sín átrúnað, sína mentan og til at tala sítt móðurmál
_____	Børn hava rætt til at siga sína hugsan, koma saman og gera vart við síni sjónarmið
_____	Børn hava rætt til verju av heimalívi

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at fáa næmingarnar at hugsa um, hvussu tað kann tryggjast, at øll fólk hava somu rættindi og at hugsa um, hvør hevur ábyrgdina at tryggja at hesi rættindi eru galdandi fyri øll menniskju í øllum heiminum. Útgangsstøðið verður tikið í ábyrgdini hjá næmingunum sjálvum yvir fyri teirra floksfeløgum og heima. Eisini koma tit inn á, hvørjar avleiðingar tað kunnu verða av ikki at taka ábyrg. Okkara fatan av ábyrgd hevur týðning fyri, hvussu vit í virki fyrihalda okkum til mannarættindi, og tí er týðningarmikið, at næmingar gruna um sína egnu ábyrgd og ábyrgdina hjá øðrum at mannarættindini verða vird.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey aftur!

Tað var ein spennandi frágreiðing eg skrivaði til høga ráðið – og tað var tykkara góðu svarum fyri at takka. Ráðið hevur nú havt fund og hevur gjørt av at roynd hugskotið, at øll hava somu rættindi. Sum eina roynd gjørdu tey av, at øll skuldu sleppa at siga teirra hugsan. Men øll byrjaðu at tosa í senn, og endin var, at eingin hoyrði nakað. Ráðið sendi boð til mín, og tey søgdu, at hugskotið við rættindunum riggaði ikki, og at eg mátti kanna gjøllari, hvussu tað ber til her á Jørðini.

Kann eg loyva mær at vænta hjálp frá tykkum í dag? Tað, sum eg kundi hugsað mær, er at fáa svar upp á spurningin:

- hvussu ber til at tryggja, at øll hava somu rættindi?

HUGSKOT

MÍN ÁBYRGD

Næmingarnir arbeiða tveir og tveir. Gev teimum eitt eintak av arbeiðsblaðnum "Mín ábyrgd". Næmingarnir skulu nevna, hvørja ábyrgd teir hava við hús. Hvør næmingur skal skriva (møguliga tekna) trý ábyrgdarøki á arkið og greiða frá, hví tað hevur týðning at taka ábyrgd av hesum t.d.:

“Heima havi eg ábyrgd av at vaska kamarið. Tað hevur týðning, at eg taki ábyrgdina av hesi uppgávu, tí hjá okkum hava vit avtalað, at øll eru um hesar uppgávur, so foreldrini hava tíð til at gera okkurt stuttligt saman okkum í vikuskiftinum.”

Síðan skal hvørt par seta seg saman við einum øðrum pari og skiftast um at siga hvørjum øðrum, hvat tey hava skrivað ella teknað. Tey kunnu eisini savna ábyrgdaruppgávur á eitt nýtt pappír, og síðani kann hvør bólkur vísa uppgávnar í flokkinum. Næmingarnir skulu har afturat umhugsa fylgjurnar av ikki at taka ábyrgd. Um tey eitt nú ikki geva kelidýrunum at eta, so doyggja tey í hungri.

Síðani er tað upplagt at tosa um, hvat næmingarnir hvør sær og í felag hava ábyrgd av í flokkinum. Tað kjakið kann eisini bíða til tikið verður saman um evnið "ábyrgd".

SPÆLIPLÁSSIÐ

Næmingarnir skulu ímynda sær, at teir eru á einum spæliplássi við reiggjum, dandum og øðrum leikum. Nógv børn eru á spæliplássinum, og øll vilja spæla við alt. Práta við næmingarnar um, hvussu teir kunnu tryggja, at øll fáa brúkt teirra rætt at spæla. Næmingarnir kunnu kanska koma við uppskotum sum:

- Vit standa á rað og skiftast um at spæla
- Ymiskir bólkar av børnum sleppa frammat ávísar tíðir
- Vit ansa eftir ikki at bróta reiggjurnar

Prátið um hugtakið “ábyrgd” við støði í søguni um spæliplássið ella í einum dømi úr teirra egna flokki. Gott er at byrja við rættinum hjá børnum at vera hoyrd, tí so fáa tit høvi at práta um tvístøðuna sjálv at vilja verða hoyrd í flokkinum og ábyrgdina av, at onnur eisini verða hoyrd.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

TALKRÓKUR

Her skulu næmingarnir fyrst tosa um, hvørjar ábyrgdir teir hava við hús, og hvør munur er á skyldum og ábyrgdum. Gev næmingunum nakrar smáar seðlar og bið teir skriva eitt ábyrgdarøki á hvønn og skriva, hvussu nógva tíð teir brúka til tað um vikuna.

Tá ið teir hava skrivað øll síni ábyrgdarøki niður, leggja teir seðlarnar í raðfylgju, soleiðis at tað, sum tekur longsta tíð liggur fyrst. Lat eisini næmingarnar rokna út, hvussu nógva tíð teir brúka til ábyrgdarøkini um vikuna.

Síðani kunnu næmingarnir umhugsa, hvussu teir høvdu viljað, at raðfylgjan av teirra ábyrgdarøkjum var. Teir skulu leggja tað ábyrgdarøkið, sum teimum dámar best fyrst. Teir kunnu eisini samanbera úrslitið við úrslitini hjá floksfeløgnum. Tit kunnu at enda kanna, um raðfylgjan broyttist, og skifta orð um, hví tit ikki altíð kunna gera tað, sum tit helst vilja.

TÓNLEIKAKRÓKUR

Lat næmingarnar gera ein sang um teirra rættindi og ábyrgd í flokkinum. Teir kunnu sjálvir gera eitt lag ella brúka eitt, teir kenna frammanundan. Lat tey syngja sangirnar fyri hvørjum øðrum ella taka sangirnar upp.

LESIKRÓKUR

Finn bókur um barnarættindi og ger ein krók, har næmingarnir kunnu velja bókur, sum tey kunnu lesa saman ella hvør sær. So kunnu næmingarnir kjakast í bólkinum um innihaldið. Næmingarnir kunnu t.d. kjakast um hesar spurningar í bólkinum:

- Hvussu taka børnini í søguni ábyrgd av, at onnur hava tað gott?
- Hvør munur er á tínum lívi og støðuni, tú hevur lisið um?

SPURNARKRÓKUR

Bið næmingarnar at spyrja seg sjálvar:

- Hvat havi eg tikið ábyrgd av hesa vikuna?
- Hvønn týdning hevði tað fyri meg og onnur, at eg tók ábyrgd?

Spurningarnir geva næmingunum móguleika at hugsa um, hvussu teirra ábyrgd ávirkar onnur.

Svarini hjá næmingunum kunnu haldast loynilig, um teir vilja tað. Svarini kunnu skrivast í loggbókina ella leggjast í ein afturlatnan brævbjálva.

Verður hetta gjørt regluliga, meðan tey arbeiða við barnarættindunum og aftaná, vísa svarini eina vaksandi fatan av rættindum, ábyrgd og fylgjum.

AT ENDA

Les aftur brævið frá Krokk hart.

Skiftið í felag orð um spurningin hjá Krokk: Hvussu kunnu vit tryggja, at øll hava somu rættindi?

Næmingarnir kunnu síðan hvør sær, í bólkum ella í felag skriva eitt bræv til Krokk, har tey royna at svara spurninginum. Ein móguleiki er eisini at taka tað upp. Síðan verða svarini savnað og “send” til Krokk.

MYNDAKRÓKUR

Lat næmingarnar gera eina teknirøð, sum lýsir eina støðu úr gerandisdegnum, har teir taka ábyrgd av, at onnur hava tað gott. Næmingarnir kunnu sjálvir velja, um teir brúka orð.

Kopiera teknirøðirnar til øll í flokkinum. Veks tey móguliga upp til A2 stødd, so øll síggja tær. Lat næmingarnar siga hinum frá teirra arbeiði.

SKRIVIKRÓKUR

Her skulu næmingarnir skriva Krokk eitt bræv. Brævið skal vera um ábyrgdina hjá næmingunum við hús ella í flokkinum. Tá ið brøvini eru liðug, seta næmingarnir seg saman tveir og tveir og lesa brøvini hjá hvørjum øðrum. At enda práta pørini um tað, sum stendur í brøvunum.

ÍSKOYTI

Ískotsspurningar:

- hvør halda tit skal hava ábyrgdina av at tryggja tykkara rættindi?
- er tað tey somu, sum skulu tryggja tykkara rættindi í Føroyum sum restina av heiminum?
- hvat er at gera, um tað er onkur, sum ikki tekur ábyrgd?

MÍN ÁBYRGD

Navn: _____

1. Eg havi ábyrgd av: _____

Tað er av stórum týdningi, at eg taki ábyrgd av hesi uppgávuni, tí: _____

2. Eg havi ábyrgd av: _____

Tað er av stórum týdningi, at eg taki ábyrgd av hesi uppgávuni, tí: _____

3. Eg havi ábyrgd av: _____

Tað er av stórum týdningi, at eg taki ábyrgd av hesi uppgávuni, tí: _____

KORT VIÐ RÆTTINDUM OG ÁBYRGD

Kopiera og klipp út. Set etningar við tali saman við setningum við bókstavum.

1. Vit hava øll rætt at siga tað, vit hugsa.

2. Vit hava øll rætt til at hava okkara meining.

3. Vit hava øll rætt til at spæla.

4. Vit hava øll rætt til at læra.

5. Vit hava øll rætt til ikki at verða sárað.

A. Eg royni at lova øðrum børnum upp í at spæla.

B. Eg hugsu um, at floksfelagir mínir skulu hava frið í tímunum, so teir kunnu læra.

C. Eg lurti eftir øðrum.

D. Eg virði meiningarnar hjá øðrum.

E. Eg royni ikki at gera øðrum ónáðir.

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at fáa næmingarnar at hugsa um, hvørji rættindabrot børn uppliva, og hví tað hendur. Tankarnar um hetta kunnu verða við til at geva næmingunum fatan av muninum millum hugsjón og veruleika - ein munur sum er týðningarmikil fyri okkara fatan av mannarættindunum.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey tit øll!

Hægstaráðið er bergtikið av “Barnarættinda-sáttmálanum” og ætlar at brúka hann sum fyrimynd, tá tey skulu skriva sín egna. Men Ráðið hevur frætt ring tíðindi av Jørðini. Kann tað vera satt, at tað eru børn, sum ikki hava hesi rættindi? Tað ger ráðið bilsíð og ørkymlað, og tey hava tí biðið meg kannað, um tað er so. Vilja tit hjálpa mær?

Kærar heilsanir
Krokk

HUGSKOT

SAMD/UR ELLA ÓSAMD/UR

Bið næmingarnar koma út á gólvið. Ger eina striku antin við kriti ella einum bandi. Við annan endan av strikuni leggur tú eitt pappír, har tað stendur “samd” og við hin eitt, har tað stendur “ósamd”.

Les setningarnar niðanfyri hart fyri næmingunum og bið tey fara yvir til arkið við “samd” ella “ósamd”. Eru tey í iva, skulu tey stilla seg í miðjuna. Tess nærri tey koma endunum, tess samdari ella ósamdari eru tey.

Tá ið næmingarnir eru komnir upp á pláss, kanst tú biðja teir siga, hvat teir halda um útsagnirnar og grundgeva fyri, hví teir eru ávíkavist samdir ella ósamdir. Tey mugu gjarna flyta seg, tá tey hava hoyrt meiningarnar hjá hinum næmingunum. Útsagnir (orða tykkara egnu útsagnir, sum passa væl til flokkin):

- Dreingir berjast meira enn gentur, tí teir eru harðligari
- Gentur duga betur húsligt arbeiði enn dreingir
- Tað er í lagi, at dreingir spæla við dukkur og smyrsl
- Bara gentur skulu hava heimkunnleika í skúlanum
- Konufólkafótbóltur skal verða vístur líka so ofta sum mannfólkafótbóltur í sjónvarpinum

Hava næmingarnir hug at arbeiða meira við venjingini, kunnu teir sjálvir koma við fleiri útsagnum, sum hini í flokkinum skulu taka støðu til á sama hátt.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

SPURNARKRÓKUR

Být út arbeiðsblað "Líka rættur til øll", og bið tey tekna pílur, sum seta tekningarnar í samband við eini rættindi, sum tey hava. Tá ið næmingarnir eru lidnir, skulu teir samanbera svarini tveir og tveir.

Lat teir síðan velja eina av teimum smáu søgunum á kortunum. Næmingarnir ímynda sær, at teir hitta "Mariu", "Fatimu", "Petur" o.s.fr.- hvat høvdu tey fegin viljað spurt tey um? Næmingarnir kunnu síðan tveir og tveir spæla smáar leikir fyri hinum í flokkinum, har tey eitt nú spyrja "Mariu" og royna at svara, so sum teir hugsa sær, at hon hevði svarað. Ein annar móguleiki er at gera eina "útvarpssamrøðu", sum verður tikin upp og spæld í flokkinum.

SKRIVIKRÓKUR

Her skulu næmingarnir skriva bræv til Krokki ella onnur og greiða frá, hví øll børn ikki hava somu rættindi. Næmingarnir kunnu taka støði í støðum, har allir næmingarnir í flokkinum ikki hava somu rættindi ella í eini støðu, sum teir hava lisið um úr øðrum londum, har børn ikki hava somu rættindi, sum tey hava í Føroyum. Brøvini kunnu móguliga verða skrivað á enskum.

LANDALÆRUKRÓKUR

Næmingarnir velja sær eitt land. Lat teir kanna, í hvønn mun líka rættur til øll er galdandi í landinum. Teir kunnu brúka atlas, bøkur og netið. Teir kunnu t.d. kanna:

- Hava øll móguleika at ganga í skúla?
- Eru mong fátøk í landinum?
- Eru vandabólkar í landinum t.d. flóttafólk ella upprunafólk?

LESIKRÓKUR

Finn bøkur um børn, sum ikki hava móguleika at ganga í skúla, spæla o.l. Ger ein krók og har næmingarnir kunnu velja millum hesar bøkur, sum teir kunnu lesa saman ella hvør sær. Síðan skulu næmingarnir í bólkum kjakast um innihaldið í bókunum.

Næmingarnir kunnu kjakast um hesar spurningar í bólkunum:

- Hvørji barnarættindi verða ikki vird í søguni?
- Hvør er munurin á tinum lívi og tað, tú hevur lisið um?

MYNDAKRÓKUR

Næmingarnir skulu velja eitt rættindi burtur úr Barnarættindasáttmálanum og tekna eina mynd, sum lýsir, hvussu hesi rættindi verða sýtt børnunum. Bið næmingar vísa myndirnar í flokkinum við ongum teksti og lat so hini gita, hvørji rættindi myndin lýsir. Síðan greiða næmingarnir frá, hví teir hava valt at lýsa rættindini á hendan hátt. At enda kunnu næmingarnir heingja myndirnar upp í barnarættindakrókinum í floksstovuni. Næmingarnir kunnu hvør sær ella saman skriva eitt bræv til Krokki við teirra svari upp á spurningin. Ein annar móguleiki er at lata teir gera eina tekning ella brotmynd, sum lýsir teirra svar.

Líkarættur til øll

Ger eina striku, sum bindur saman søguna við rættindi, sum verða sýtt.

1. Maria er sjúk. Hon má leggjast undir skurð, men tað er eingin song tøk til hennara á sjúkrahúsinum.
2. Tað er kríggj í landinum hjá Fatimu. Hermenninir í hennara bygd noyða hana við í kríggj.
3. Familjan hjá Peturi er fátøk, og tey hava ongastaðni at bógva. Tey eru noydd at bógva á gøtuni.
4. Atli situr í rullistóli, og eingin lyfta er í skúlanum. Atla dámar væl myndlist, men hann kann ikki arbeiða við tí í skúlanum, tí tey hølini eru uppiá.
5. Malan má hvønn dag ganga 10 km oman í áanna eftir vatni. Tað er ikki vatn í húsunum í bygdini. Tá ið hon kemur oman til áanna, er vatnið viðhvørt skitið. Áin er eisini ofta turr.
6. Alexandur og tey bógva í einum húsvogni við vegin. Hann hevur ongastaðni at spæla.

A. Rættin at ganga í skúla

B. Rættin til læknahjálp

C. Rættin at spæla

D. Rættin til ikki at verða noydd/ur í kríggj

E. Rættin til eitt heim

F. Rættin til mat og reint vatn

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at vísa næmingunum á ein ítøkiligan mannarættindatrupulleika, og eisini at fáa næmingarnar at hugsa um, hvørjar avleiðingar trupulleikin hevur fyri tey menniskju, ið verða rakt.

Evnið tekur støði í flóttafólki, tí hetta er ein serliga útsettur bólkur, hvørs rættindi ofta verða skerd og varnvird. Samstundis er hetta eitt evni, vit hoyra nógv um.

Tað er týðningarmikið, at tú sum lærari ert varug/ur við, at hetta kann vera eitt sárbært evni.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey tit øll!

Hægstaráðið er bergtikið av “Barnarættindasáttmálanum” og ætlar at brúka hann sum fyrimynd, tá tey skulu skriva sín egna. Men Ráðið hevur frætt ring tíðindi av Jørðini. Kann tað vera satt, at tað eru børn, sum ikki hava hesi rættindi? Tað ger ráðið bilsíð og ørkymlað, og tey hava tí biðið meg kanna, um tað er so. Vilja tit hjálpa mær?

Kærar heilsanir
Krokk

KENSLUR TØRVUR OG VÓN

Greið fyrst næmingunum frá, hvat tað merkir at vera flóttafólk. Sig teimum, at flóttafólk eru menniskju, sum hava verið noydd til at rýma úr egnum landi. Arbeiðir flokkurin við støði í brøvunum frá Krokk, kann venjingin byrja soleiðis:

Næmingarnir skulu ímynda sær, at hægstaráðið júst hevur latið Krokk vita, at hann verður settur í fongsul, um hann kemur heim aftur til sína egnu gongustjørnu. Krokk ætlar tí at spyrja stjórnina, um hann kann verða verandi á Jørðini, har hann er tryggur. Greið næmingunum frá, at Krokk so ikki longur er gestur, men flóttafólk. Flóttafólk eru ofta í lívsvanda.

SØGAN HJÁ ALMINU

Být næmingarnar í tveir bólkar og gev teimum eitt eintak av arbeiðsblaðnum "Søgan hjá Almiru". Bólkarnir skulu lesa søguna og ímynda sær, hvussu lívið hjá Almiru er. Teir kunnu hugsa um:

- Hvussu hon kendi tað, tá ið hon kom higar?
- Hvat heldur tú, hon saknar heima við hús?
- Hvussu verður hon viðfarin?
- Hvat hevði tú saknað heimanífrá, um tú vart noydd/ur at flýggja?
- Hvussu hevði tað kenst at mist eitt rættindi, t.d. rættindini til eitt heim?

Tosið aftaná um spurningarnar í øllum flokkinum.

BARNARÆTTINDI UM ALLAN HEIM

Bið næmingarnar koma við einum beriposa við lutum, sum teir høvdu tikið við, um teir bráðliga finga at vita, at teir skuldu fara heimanífrá og ikki vistu, hvaðar teir skuldu, og hvussu leingi teir skuldu verða burtur.

Næmingarnir velja triggjar lutir hvør úr beriposanum og siga hinum í flokkinum frá, hví teir júst høvdu tikið teir lutirnar við sær. Bið teir so ímynda sær, at teir nú skulu velja triggjar lutir í beriposanum frá. Hvat høvdu lagt eftir og hví? At enda skal flokkurin saman gera ein lista yvir teir lutir, teir høvdu tikið við, um teir vóru noyddir at flýggja til eitt annað land. Skriva listan upp á talvuna og skiftið orð um hann.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

LANDALÆRUKRÓKUR

Bið næmingarnar finna Sýria á kortinum. Er landið sunnan, norðan, eystan ella vestan fyri Føroyar? Hvarji lond hava mark við Sýria, og hvussu eita høvuðsstaðirnir har? At enda skulu næmingarnir sjálvir royna at tekna eitt kort av Sýria og skriva nøvn á býum og grannalondum á kortið.

Ein annar móguleiki er, at næmingarnir finna fleiri upplýsingar um landið og royna at fáa greiðu á, hví fólk sum Amira flýggja haðani.

LESIKRÓKUR

Gev næmingunum eitt eintak av arbeiðsblaðnum "Dispelling the myths", og lesið yrkingina saman. Tosið síðani um:

- Hvat er yrkingin um?
- Hví kallar yrkjarin "flóttafólk" eitt navn?
- Hví heldur yrkjarin, at flóttafólk eru ymisk?
- Hvarjar kenslur eru knýttar at at vera flóttafólk?
- Hví vil høvuðspersónurin helst verða nevndur "vinur"?

SKRIVIKRÓKUR

Lat næmingarnar skriva eitt svar til Amiru. Teir kunnu t.d. siga frá, hvat teir hugsaðu, tá ið teir lósu brævið frá henni ella siga frá onkrum, ið tey kenna, sum er flýddur til eitt annað land.

TEKNIKRÓKUR

Næmingarnir kunnu gera eina tekning, eina mynd ella eina brotmynd, antin við íblástri úr søguni hjá Amiru, ella av teirra uppfatan av, hvussu tað er at koma til eitt nýtt land.

TÓNLEIKAKRÓKUR

Lat næmingarnar kannar, um tað eru fleiri sangir um at vera flóttafólk. Teir kunnu sjálvir royna at yrkja ein, har teir antin ímynda sær, at teir sjálvir eru flýddir, ella at ein vinur er flýddur.

TALKRÓKUR

Lat næmingarnar brúka viðkomandi heimasíður á alnetinum og kannar, hvussu nógv flóttafólk er í øllum heiminum og hvussu nógv eru í Føroyum. Kunnu tey siga nakað um, hvussu gongdin er við talinum á flóttafólki?

AT ENDA

Les brævið frá Krokki hart ella gev næmingunum eitt eintak av brævinum. Skiftið orð um spurningin hjá Krokki:

- Hvussu er tað hjá fólki at missa rættindi, t.d. rættin til eitt heim?

Roynið í felag at hugsa um, hvussu tað hevði verið at mist onnur rættindi, t.d. rættin til at hava familju, rættin til at ganga í skúla ella rættin til sín átrúnað. Orðið so eitt svar til Krokki antin í bólum ella øll saman.

SØGAN HJÁ AMIRU

Hey, eg eiti Amira.

Eg eri úr Sýria, einum landi í Miðeystri. Familja mín og eg komu til Danmarkar, tí tað var kríggj í okkara landi, og vit vóru í lívsvanda. Vit máttu fara heimanífrá uttan ávaring mitt um náttina. Vit máttu lata alt vera eftir uttan eitt sindur av klæðum, nakrar grýtur og eitt sindur av pengum.

Tá ið vit komu til Danmarkar, var alt eitt sindur lægið. Tað var øgiliga kalt, og fólk vóru øðrvísi ílatin og tosaðu eitt annað mál. Vit vóru øll bangin og stúrdu fyri framtíðini. Tá ið ein tíð var farin, fingur vit eitt stað at búgva, og alt bleiv eitt sindur frægari. Eg fór at ganga í skúla. Nøkur børn vóru fitt og hjálpsom. Men nøkur børn vóru órein og søgdu sovorðið sum: “Hví fert tú ikki heim til títt egna land og letur okkum vera í frið? Tú hoyrir ikki heima her.” Nú havi eg fingið tveir góðar vinir. Teir siga, at eg skal einki leggja í tað ella verða kedd, tá ið fólk eru órein við meg. Men enn eri eg ofta í ringum lag og ivist í, um eg nakrantíð fari at fella til í Danmark.

DISPELLING THE MYTHS

So I have a new name – refugee.
 Strange that a name should take from me
 My past, my personality and hope.
 Strange refuge this.
 So many seem to share this name, refugee,
 Yet we share so many differences.
 I find no comfort in my new name.
 I long to share my past, restore my pride,
 To show I too, in time, will offer more
 Than I have borrowed.
 For now the comfort that I seek
 Resides in the old yet new name
 I would choose.
 Friend.

These are the words of 14 year old Ruvimbo Bungwe who is a refugee from Zimbabwe and now lives in London.

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at vísa næmingunum á ein ítøkiligan mannarættindatrupulleika, og eisini at fáa næmingarnar at hugsa um, hvørjar avleiðingar trupulleikin hevur fyri tey menniskja, ið verða rakt.

Evnið tekur støði í gøtubørnum, tí hetta er ein serliga útsettur bólkur, hvørs rættindi ofta verða skerd og varnvird.

Tað er týðningarmikið, at tú sum lærari ert varug/ur við, at hetta kann vera eitt sárbært evni.

BÆV FRÁ KROKK

Hey aftur

Nú hava tit sagt mær, hvussu tað er at missa síni rættindi, tá ið ein er flóttafólk. Eg eri farin at skilja, hvussu trupult tað kann vera at liva soleiðis. Men eg havi eisini hoyrt, at tað ymsa staðni á Jørðini eru børn, sum ikki hava eitt heim, men liva á gøtuni. Vita tit nakað um tað? Kunnu tit kanska royna at greiða mær frá, hvussu tað man vera hjá teimum børnunum?

Kærar heilsanir

Krokk

SØGAN HJÁ PAULO

Gev næmingunum arbeiðsblað "Søgan hjá Paulo", og les søguna saman við teimum. Bið næmingarnar finna Brasil í einum atlas ella á einum globusi. Set teimum nakrar spurningar at tryggja, at øll hava skilt søguna, t.d.:

- Hví fór Paulo út á gøtuna at búgva?
- Hvat arbeiði hevði hann, tá ið hann búði saman við familjuni
- Hvussu fær Paulo pengar burtur úr at savna burturkast?
- Hugsa um, hvussu tað var hjá Paulo at sova undir brúnni og sig frá: Hvørji ljóð hoyrði hann? Hvussu luktaði tað? Hvat sá hann? Hvat føldi hann?

Gerid í felag ein lista við teimum rættindum, sum Paulo ikki hevur.

LEIKUR UM PAULO

Být flokkinn í fyra bólkar. Kopiera og klipp kortini við leiklutunum í søguna hjá Paulo við støði í arbeiðsblaðnum. Leiðbein bólkarnar hvør sær og bið teir umhugsa og práta um leiklutin:

Bólkur 1 skal ímynda sær, at tey eru Paulo.

Bólkur 2 skal ímynda sær, at tey eru grannarnir, sum búgva tætt við, har Paulo og vinmenn hansara halda til.

Bólkur 3 skal ímynda sær, at tey eru maðurin, sum vitjar Paulo og roynir at hjálpa.

Bólkur 4 skal ímynda sær, at tey eru foreldrini hjá Paulo.

Tá ið næmingarnir hava fingið leiklutirnar, skulu teir í bólkunum skifta orð um spurningarnar, sum standa á leiðbeiningini. Síðan skal ein næmingur úr hvørjum bólki spæla leiklutin við støði í spurningunum.

SPURNINGAR UM PAULO

- Hví vil Paulo halda fram at arbeiða?
- Hevur Paulo rætt til at arbeiða?
- Hví vilja grannarnir hava børnini flutt?
- Hava tey rætt til at bógva í tryggum umhvørvi?
- Hví vitjar maðurin Paulo?
- Hvat kunnu foreldrini hjá Paulo vóna fyri Paulo og hini børnini?

Práta við næmingarnar um, hví sjónarmiðini hjá fólki um ein trupulleika ella ósemju valdast sjónarhornið? Fá tey at finna dømi úr teirra gerandisdegi.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

SPURNARKRÓKUR

Být næmingarnar í bólkar og lat teir gera ein lista við spurningum um gøtubørn og barnarættindi. Lat tey skifta orð um spurningarnar við hinar bólkarnar og síðan royna at svara teimum við hjálp úr bókum og viðkomandi heimasíðum.

Svarini kunnu leggjast fram munnliga ella á einum uppslagi. Spurningar, sum ikki eru svaraðir, fara á eitt uppslag fyri seg og verða kannaðir seinni.

SKRIVIKRÓKUR

Lat næmingarnar skriva eitt bræv til fólkinum í søguni um Paulo. Tey kunnu velja at skriva til Paulo, til fólkinum í grannalagnum, til tann fitta mannin ella til mammu Paulo. Í brøvunum skulu næmingarnir skriva, hvat tey halda um tað, sum viðkomandi gera, og hvussu tey halda, at tey áttu at borið seg at móti gøtubørnunum.

MYNDAKRÓKUR

Lat næmingarnar gera brotmyndir um søguna um Paulo. Tey kunnu eitt nú ímynda sær, at tey eru Paulo. Brotmyndin kann vísa, hvat Paulo sær, tá ið hann vaknar um morgunin á rusklássinum.

LANDALÆRUKRÓKUR

Být næmingarnar í bólkar. Lat teir fara á bókasavnið at finna tilfar um Brasil. Síðan skulu teir saman gera 5-10 spurningar, sum teir høvdu viljað spurt Paulo, um teir fingtu høvi til tað. Spurningarnar geva tey einum øðrum bólki, sum skal royna at svara teimum út frá tilfarinum.

LESIKRÓKUR

Finn bókmentir um gøtubørn, sum næmingarnir kunnu lesa. Bið tey hugsa um t.d:

- Hvat hava Paulo og hini gøtubørnini í felag?
- Hvat hava næmingarnir og gøtubørnini í felag?

TALKRÓKUR

Fyrr búði Paulo saman við foreldrum systkjum. Hann eigur tvær systrar og trýggjar beiggjar. Tey búðu í eini lítlari kroysu, sum var 16 fermetrar. Um øll vóru inni í senn, hvussu nógvir fermetrar vóru so í part?

Lat so næmingarnar rokna plássið heima hjá teimum. Hvussu nógv eru tey í húsi? Hvussu stór eru húsini ella íbúðin? Hvussu nógvir fermetrar eru í part? Høvdu tey skulu havt eins lítið pláss og tey hjá Paulo og teimum, hvussu mong kundu so búð í húsinum?

AT ENDA

Les brævið frá Krokk aftur hart ella gev næmingunum eitt eintak av tí. Kjakist um spurningin hjá Krokk, um hvussu tað er at liva á gøtuni.

Lat næmingarnar kanna møguligar orsøkir til, at børn liva á gøtuni. Prátið um, hvat gjørt verður úti í heimi til at hjálpa børnunum. Lat teir skriva svarini í stuttum brøvum til Krokk ella taka tey upp á.

Sögan hjá Paulo

Eg eiti Paulo. Eg búgvi í Brasil. Fyrr búði eg saman við familjuni, men tað geri eg ikki longur. Foreldrini eru øgiliga fátøk, og vit vóru altíð svong. Eg royndi at hjálpa til og finna upp á mátar at vinna pening. Hvønn dag leitaði eg eftir metal-, papp- og træpettum í ruskíløtum. Tá ið eg hevði savnað eitt sindur, gav eg Miguel tað, og hann seldi einum handilsmanni í býnum tað. Teir pengarnir, hann gav mær, gjørdur tað møguligt hjá mær at keypa eitt sindur av mati til húsfólkið. Tað var ongantíð nóg mikið til okkum øll.

Ein dagin hitti eg Jose á ruskplássinum. Tað var ein ringur dagur. Eg hevði leitað allan morgunin, men eg hevði bara funnið eitt lítið sindur. Eg orkaði ikki at hugsa um enn eina nátt heima uttan mat. “Eg havi eitt hugskot,” segði Jose. “Eg kenni nakrar stórar dreingir, sum tjena nógvan pening við at vaska bilrútar og busta skógvar. Latið okkum finna teir og vita, um teir vilja hjálpa okkum.” So fóru vit at leita eftir dreingjunum. Vit funnu teir undir eini brúgv, har teir sótu á nøkrum pappeskjum. Nakrir av teimum sniffaðu lím.

“Vit kunnu saktans hjálpa tykkum,” segði Marcus, tann elsti av dreingjunum. “Tit kunnu lána okkara bustir og busta skógvar í morgin, men so skulu tit geva okkum helvtina av tí, sum tit tjena. Arbeiða tit dúgliga, kunnu tit skjótt keypa tykkara egnu bustir.” Ta náttina svóvu vit undir brúnni. Tað var kalt. Eg saknaði systkini, men nú var ið hvussu so var ein muður minni at metta við hús. Eg búði á gøtuni í eitt ár. Mær dámdi tað einki. Viðhvørt var eg bangin. Fólkin, sum búðu har í grannalagnum, klagðu um, at vit hildu ov nógvan gang. Tey óttaðust fyri, at vit fóru at stjala frá teimum. Løgreglan kom tí ofta og rak okkum burtur, tá ið vit lógu og svóvu.

Har var eisini ein maður, sum ofta kom at vitja okkum og gav okkum at eta, tá ið vit vóru svangir. Hann var blíður og vildi hava okkum at gevast at arbeiða og í staðin fara at ganga í skúla. Eg royndi at greiða honum frá, at foreldur míni høvdu brúk fyri pengunum, og at eg nú var nóg gamal at hjálpa teimum. Eg ætlaði mær at fara aftur at ganga í skúla, men ikki enn. Men so ein dagin ...

Sögan um Paulo – stutt leiðbeining

Paulo

Ímynda tær, at tú ert Paulo.

Sig frá lívinum við tínum egnu orðum. Hvussu er tað at búgva úti á gøtuni? Hvørjar vandar upplivir tú?

Hvat ger teg í ringum lag? Hvat ger teg glaðan?

Hvat sigur tú við fólk, sum búgva í grannalagnum, har tú svevur?

Hvat sigur tú við foreldrini?

Hvat sigur tú við foreldrini?

Hvat fæilir tú, tá ið maðurin kemur at vitja við mati? Hvat vildi tú gjarna sagt við hann?

Fólk í grannalagnum

Ímynda tær, at tú er ein av teimum, sum býrt í gøtuni, har Paulo og hini gøtubørnini halda til.

Hvat heldur tú um gøtubørnini?

Hvussu ávirka tey húsaprísir?

Hvat hevði tú viljað bleiv gjørt við gøtubørnini?

Hvat hevur tú at siga teimum?

Tann fitti maðurin

Ímynda tær, at tú ert maðurin, sum roynir at hjálpa gøtubørnunum.

Greið frá lívið tínum. Hví roynir tú at hjálpa hesum børnum?

Hvussu vónar tú at kunna hjálpa teimum?

Hvussu heldur tú, at lív teirra kann gerast betri?

Hvat hevði tú sagt við fólkin í grannalagnum, sum vilja hava tey burtur?

Foreldrini hjá Paulo

Ímynda tær, at tú ert mamma Paulo.

Hvussu nógv børn eigur tú?

Hugsa um, hvussu trupult tað er hjá tær og pápa Paulo at forsyrgja børnunum við lítlum pengum.

Hvat heldur tú um, at Paulo býr á gøtuni?

Sig frá tínum ynskjum og tínum ótta, tá um børn tíni ræður.

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at gera næmingarnar varugar við, at tiltøk verða sett í verk fyri at tryggja teirra rættindi. Harumframt er endamálið at vísa á teirra rætt at verða hoyrd. Hetta evnið skal geva næmingunum eina kenslu av, at teirra og onnur viðurskifti ikki eru løst fast, men kunnu broytast.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey øll somul!

Eg havi góð tíðindi. Høga ráðið er so hugtakið av sáttmálanum um barnarættindi, at tey ætla at hava hann sum fyrimynd fyri teirra lista við barnarættindum. So nú haldi eg, at mín egna gongustjørna kann gerast eitt líka so deiligt stað sum Jørðin! Eg veit, at tit longu hava brúkt langa tíð til at hjálpa mær. Men tað er eitt afturat, sum eg fari at biðja tykkum um. Eg havi hoyrt fleiri søgur um, hvussu mennskjuni arbeiða fyri barnarættindunum. Kunnu tit hjálpa mær at kanna hesar søgur nærri, so eg kann siga ráðnum, hvussu arbeiðið fyri barnarættindunum verður gjørt?

Kærar heilsanir

Krokk

HVUSSU TRYGGJA VIT BØRNUM RÆTTINDI?

HBýt flokkin í bólkar og gev teimum blýantar og eitt stórt ark.

Næmingarnir skulu finna útav, hvussu teir kunnu hjálpa øðrum menniskjum at fáa rættindi. Hvussu kunnu teir eitt nú hjálpa til at tryggja, at børn hava rætt til at spæla, ganga í skúla og liva í heilsugóðum umhvørvi? Tak støði í hesum spurningum:

- Hvussu tryggja vit børnum rættindi?

Spurningurin verður skrivaður mitt á arkið, og næmingarnir skriva síðani síni hugskotuttanum. Hvør bólkur velur sín talsmann, sum sigur hinum í flokkinum frá teirra hugskotum.

BARNARÆTTINDI Í NÆRUMHVØRVINUM

Být flokkin sundur í bólkar við trimum í hvørjum ella lat tey arbeiða tvey og tvey. Bið næmingarnar nevna tey støð í nærumhvørvinum, har barnarættindini verða virð, t.d. á sjúkrahúsinum, í kirkjum ella skúlum. Tey kunnu kanska finna støðini á einum korti yvir økið.

Spyr tey, um tað eru nøkur rættindi, sum ikki verða nógv væl stuðlað í nærumhvørvinum. Hugsið meira um t.d. rættin hjá børnum at spæla ella at hittast og siga sína meining. Hvørji støð tryggja børnunum hesi rættindi? Fá næmingarnar at tekna stovnar og feløg, sum tey halda høvdu viljað hjálpt til at vart hesi rættindi.

Skipa møguliga fyri einum túri til teir stovnar í nærumhvørvinum, sum tey hava víst á, sum støð, ið virða barnarættindini. Til ber eisini at bjóða gestum frá stovnunum at siga frá, hvussu tey virka til frama fyri barnarættindini í samfelagnum.

BARNARÆTTINDI ÚTI Í HEIMI

Set stólarnar í ring, so øll kunnu sita og síggja hvønn annan. Legg eitt heimskort ella set ein globus mitt í ringin. Finn Føroyar ella Danmark á korti ella globusi. Práta við næmingarnar um tann stóra mun, sum er á ríkum og fátækum á Jørðini og finn dømi um rík lond og fátøk lond á kortinum. Kjakist møguliga um, hví tað er so stórur munur á ríkum og fátækum.

Sig síðani næmingunum frá, at barnarættindini eru til at tryggja, at øll hava somu rættindi, uttan mun til um tey eru rík ella fátøk. Tosa við næmingarnar um, hvussu arbeið verður til at tryggja, at barnarættindini verða virð um allan heimin.

HUGSKOT TIL KRÓKAR

SPURNARKRÓKUR

Lat næmingarnar finna tvinni rættindi, sum tey halda, hava uppiborið meira virðing í flokkinum. Tey skulu nú gera eina spurnarkanning millum floksfelagarnar, har tey royna at fáa greiðu á, um tey eru samd ella ósamd. Tey kunnu eisini biðja floksfelagarnar um uppskot til ábøtur.

Lat næmingar leggja svarini fram í flokkinum og fá eitt kjak í lag um, hvat tey sjálv kunnu gera, hvat næmingarnir í øðrum flokkum kunnu gera, og hvat lærarar, foreldur og stjórin kunnu gera til at bøta um barnarættindastøðuna.

MYNDAKRÓKUR

Lat næmingar taka myndir á skúlanum, sum lýsa, hvussu gott stað skúlin er hjá næmingunum at vera. Teir skulu skriva ein stuttan tekst til hvørja mynd, sum sigur, hvørji rættindi myndin lýsir. Næmingarnir kunnu seta myndirnar og lýsingarnar á myndatalvur og vísa tær fram í flokkinum.

LESIKRÓKUR

Lat næmingarnar arbeiða hvør sær ella í smáum bólum. Gev teimum eina ella fleiri av søgunum á arbeiðsblaði "Barnarættindatiltøk". Uppgávan er at lesa søguna og gera av, hvørji rættindi í barnarættindasáttmálanum verða vard í søguni.

Svarini verða lögð fram fyri hinum bólkunum.

Framløgan skal snúgva seg um:

Hvat er navnið á persóninum ella felagsskapinum í søguni?

Hvørji rættindi verða vard í søguni?

Hvat gjørdi hvør persónur ella bólkur fyri at stuðla barnarættindunum?

Hvat halda næmingarnir um tað, sum varð gjørt?

TÓNLEIKAKRÓKUR

Lat næmingarnar skriva ein sang um barnarættindi í Føroyum. Sangurin kann t.d. vera um, hvat børn og vaksin kunnu gera fyri, at rættindini hjá øllum børnum verða virð.

Sangurin kann verða tikin upp. Næmingarnir kunnu eisini syngja hann fyri øllum skúlanum í sambandi við, at vart verður gjørt við barnarættindini.

LESIKRÓKUR

Skriva eina talu til lærararnar, skúlastjóran, politikararnar í kommununi ella í lögtinginum um, hví tað er týðningarmikið at minnst til og verja rættindini hjá børnunum. Næmingarnir kunnu gera vart við, hvat teir halda gongur væl í Føroyum viðvíkjandi barnarættindinum og koma við uppskotum um, hvat kundi teir halda kundi gingið uppafur betur. Næmingarnir kunnu arbeiða antin í bólkum ella hvør sær.

Talan kann verða tikin upp og send viðkomandi (møguliga sum bræv).

Ein annar møguleiki er at lata næmingarnar skriva eitt bræv til eitt land ella eina stjórn og gera vart við rættindi, sum ikki verða vird. Ætlanin við brævinum er at tryggja børnum tey rættindi, sum standa í ST-sáttmálanum um Barnarættindi.

AT ENDA

Les brævið frá Krok aftur hart.

Skiftið orð um spurningin hjá Krok, um hvussu arbeiðið við barnarættindunum fer fram.

Lat síðani næmingarnar skriva eitt svar til Krok, har teir greiða honum frá, hvat tey ætla at gera fyri barnarættindini. Brævið kann eisini vera um, hvussu tað hevur verið at arbeitt við barnarættindum, hvat tey hava lært, hvat tey vistu frammanundan, og hvat tey ætla sær at gera í framtíðini til at tryggja barnarættindini..

Søga 1

Skúlin í býnum er tætt við eina flóttafólkalegu. Ein dagin gerast næmingarnir greiðir yvir, at børnini í leguni ikki hava leikur ella pláss at spæla á. Næmingarnir vita, at øll børn hava rætt til at spæla. Tey gera tí av at savna pening til at keypa leikur fyri til fólkaflóttaleguna. Tey skipa fyri eina kapping og gera ein køkuhandil uttan fyri skúlan. Fyri tann pening, tey fáa burturúr, keypa tey bæði uttanduraleikur og eina leiku í part til hvørt barn í leguni. Næmingarnir og familjur teirra vitja flóttafólkaleguna, so tey koma at kenna børnini og teirra familjur. Tey halda eina stóra veitslu og stuttleika sær við teimum nýggju leikunum.

Søga 2

Ein stór føroysk fyritøka flytur inn timbur frá einum sagvirki í Ghana. Einaferð, tá tey eru og kanna viðurskiftini á verkinum í Ghana, verða tey varug við, at skúlin í bygdini er í ógvuliga vánaligum standi. Tað er bara ein skúrir við nøkrum beinkjum og eini talvu. Fyrirøkan ger av, at tey skulu royna at fá pening til vega, so børnini fáa ein veruligan skúla. Tey byrja tí at savna pening inn frá arbeiðsfólkinum í fyrirøkuni í Føroyum, og fyrirøkan lovar, at fyri hvørja krónu arbeiðsfólkið letur, letur fyrirøkan eisini eina krónu. Skjótt hava arbeiðsfólkini latið 30.000 krónur, sum fyrirøkan síðan tvífoldar. Hesin peningur verður sendur til Ghana, har hann verður brúktur til nýggjan skúla, stólar, borð og bækur.

Søga 3

Nøkur børn í einum skúla eru farin undir eitt tiltak til frama fyri barnarættindi. Tey gera av at gera okkurt, sum kann steðga happingini í skúlanum. Tey savna saman upplýsingar. So gera tey eina framsýning á skúlanum, so allir næmingarnir kunnu lesa um happing. Tey gera eisini smáar leikir. Tey spæla teir fyri teimum yngru børnunum, so tey síggja, hvussu ringt tað er at verða happað/ur, og hvussu happing kann steðgast.

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at vísa næmingunum nøkur ítøkilig mannarættindabrot og hervið fáa næmingarnar at hugsa um avleiðingarnar av hesum brotum. Mismunur er eitt av vanligu mannarættindabrotinum, og sum næmingarnir sikkurt sjálvir eisini onkuntið uppliva.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey aftur
Hægstaráðið arbeiðir dag og nátt upp á sín egna Barnarættindasáttmála. Ráðið hevur hugsað nógv um hvussu tey kunnu tryggja, at øll rættindini verða yvirhildin. Og so hevur ráðið eisini skotið upp, at rættindini bara eru galdandi fyri helvtina av planetini. Tí á hendan hátt verður tað nógv lættari. Vit halda sjálvi, at tað er eitt gott hugskot, men áðrenn vit taka eina endaliga avgerð, so kundu vit hugsað okkum at spurt tykkum, hvat tit halda um hetta hugskotið. Um tykkum dáma hugskotið, kunnu tit gott lána tað.

Blíðar heilsanir
Krokk

TÆÐ ER SNÝT!

Hendan venjingin tekur støði í borð- og kortspølum, men vit fara at hava eina nýggja reglu - eina mismunsreglu, so næmingarnar kunnu uppliva ein veruligan mismun. Spælini leggja upp til eitt prát um, hvørjar kenslur mismunur vekjur.

- innrætta flokshølið við spælistøðum við teimum spælunum, tú ynskir at brúka
- být næmingarnar upp í bólkar við fyra næmingum í mesta lagi
- greið næmingunum frá spølunum
- greið frá nýggju mismunsregluni
- vel teir næmingar, sum skulu verða raktir av mismunsregluni. Hesir næmingarnir kunnu vera tilvildarliga valdir ella tú velur teir út frá ávísari treyt so sum liti á troystgjuni ella stødd á skóm
- tá bólkurin er liðugur vi spælið, spyr tey so hesar spurningar:
 - hvat hildu tit um spælið?
 - hvat halda tit um mismunsregluna?
 - hvat halda tit um, at tit hava ymiskar reglur?
 - hvat føldu tit, sum høvdu ringt við at vinna?
 - hvat føldu tit, ið høvdu lætt við at vinna?

LUDO

Mismunsregla: nakrir útvaldir næmingar sleppa at ringla og flyta seg tvær ferðir, hvørja ferð tað er teirra túrur.

FISKA

Mismunsregla: nakrir útvaldir næmingar sleppa at taka tvey kort, tá teir skulu fiska.

VENDISPÆL

Mismunsregla: útvaldir næmingar kunnu lúra einaferð, hvørjaferð tað er teirra túrur.

SVARTIPER

Mismunsregla: í staðin fyri ein Svartaper skulu tað vera fyra Svartiper. Útvaldir næmingar kunnu, um teir fáa ein Svartiper, senda kortið beinleiðis víðar ella víðari til ein annan spælara.

ENDAMÁLIÐ

Endamálið við hesum evninum er at vísa næmingunum nøkur ítøkilig mannarættindabrot og hervið fáa næmingarnar at hugsa um avleiðingarnar av hesum brotum.

Skúli og útbúgving er evnið, ið her verður viðgjørt, og hetta er jú nakað, næmingarnir kenna seg aftur í.

BRÆV FRÁ KROKK

Hey vinir

Hjálp! Hægstaráðið arbeiðir av øllum alvi við barnarættindasáttmálanum, men nú skeldast tey um, um øll børn skulu hava rætt at ganga í skúla. Ráðið veit, at tað ikki eru øll børn á Jørðini, sum ganga í skúla. Ráðið vil tí vita, um tað er týðningarmikið fyri øll børn at ganga í skúla.

Eg vóni, at tit kunnu hjálpa mær.

Kærar heilsanir
Krokk

HUGSKOT

HVÍ GANGA Í SKÚLA?

Uppgávan skal fáa næmingarnar at hugsa og tosa um, hví tey ganga í skúla, og um tað er týðningarmikið at hava móguleika at ganga í skúla. Uppgávan gevur næmingunum móguleika at práta og kjakast um evnið umframt at hoyra sjónarmiðini hjá hvørjum øðrum.

Fyrsti partur

- být næmingarnar upp í bókkar, og lat bólkarnar kjakast um hesar spurningarnar:
 - a. er okkurt, børn læra heima, sum børn ikki læra í skúlanum?
 - b. er okkurt, børn læra í skúlanum, sum børn ikki læra heima?
 - c. halda tit, at tað er týðningarmikið at ganga í skúla?
- Biðj næmingarnar práta um spurningarnar í bólkunum

Annar partur

- les spurning a upp, og sig "finn eitt svar"
- næmingarnir skulu nú úr bólkinum og finna ein partnara frá einum øðrum bólki
- lat partnararnar tosa um spurning a í ein minutt (syrg fyri, at øll svara)
- Ger tað saman við spurningi b og c

DREYMAR

Endamálið við uppgávuni er, at námingarnir hugsa um, hvat útbúgving hevur at siga fyri menniskju.

- gev hvørjum næmingi tvey pappír og syrg fyri, at tey hava okkurt at tekna og skriva við
- á eina pappírið skulu næmingarnir tekna seg sjálvi og fýra "dreymabløðrur". Bløðurnar skulu hava nummurini 1-4 (bløðurnar skulu vera so stórar, at næmingarnir kunnu tekna og skriva í tær)
- næmingarnir skulu skriva hesar setningarnar í tær fýra bløðurnar og tekna svarini
 1. eg droymi eg um at uppliva
 2. eg droymi eg um at eiga
 3. eg droymi eg um at arbeiða við
 4. eg droymi eg um at føla
- á seinna pappírið skulu næmingarnir tekna eitt barn og fýra "dreymabløðrur"
- ímyndaða barnið gongur ikki í skúla, og næmingarnir skulu nú royna at seta seg í støðuna hjá barninum. Eins og í fyrri uppgávuni skulu næmingarnir tekna svarini í hvørja "dreymabløðru"
 1. barnið droymir um at uppliva
 2. barnið droymur um at eiga
 3. barnið droymur um at arbeiða við
 4. barnið droymur um at føla
- bið næmingarnar fara saman tveir og tveir og vísa hvørjum øðrum tað, teir hava teknað
- tak saman um í flokkinum við at tosa um hendan spurningin:
 - er munur á dreymunum, sum næmingarnir teknaðu fyri seg sjálvi og dreymunum, næmingarnir teknaðu fyri barnið. Hví/hví ikki?
 - hava næmingarnir og ímyndaða barnið eins lætt at fáa dreymarnar at ganga út? hví/hví ikki?

AT ENDA

Tá tú metir, at tit hava arbeitt nóg leingi við evninum, kanst tú lesa brævið aftur fyri næmingunum. Svárið hjá næmingunum til Krokki er hugsað sum ein samanumtøka av og umhugsan um evnið.

Tú kanst seta hesar spurningarnar fyri at hjálpa næmingunum at svara Krokki:

- hvønn týdning hevur tað fyri lívið hjá einum persóni, um hann ikki hevur gingið í skúla?
- halda tit, at tað er týdningarmikið, at børn hava rætt at ganga í skúla
- halda tit, at tað bara skulu vera børn, sum hava rætt at ganga í skúla?

BRÆV FRÁ KROKK

Hey vinir

Endiliga! nú er Hægstaráðið liðugt at skriva okkara barnarættindasáttmála.

Tað var ein long og torfør tilgongd, men við tykkara hjálp eydnaðist tað. Eg haldi, at vit øll her á gongustjörnuni fara at fáa tað betri takkað verið okkara nýggju rættindum. Til dømis sleppur sykinabarnið Krikk nú at ganga í skúla. Eingin her á gongustjörnuni hevði fyrr hugsað um, at skúlar vóru týdningamiklir.

Stóra takk fyri hjálpina!

Muss og klemm
Krokk

